Ole Olsen

Kulturpolitik og lavtlønspolitik.

I Joakim Israels oplæg til landsmødet om kulturpolitik bliver der i langt højere grad end vi er vant til lagt vægt på samspillet mellem vor kultur og den økonomiske politik vi fører i landet.

Ideerne om at redefinere hvad vi forstår ved analfabetisme på en sådan måde, at vi ved en analfabet forstår enhver, der ikke har modtaget en uddannelse, der groft set i omfang svarer til en universitetsuddannelse i dag, forekommer på den ene side som en nødvendighed, hvis vi nogensinde skal have ophævet forskellen mellem legemligt og intellektuelt arbejde, men vil på den anden side givet møde en meget stærk modstand netop hos dem, der i dag udfører det rutineprægede og slidsomme arbejde. Vi løber lige lukt ind i en Glistrup-problematik. Mennesker i de produktive erhverv - især arbejdere - oplever at de får lov til igennem deres skatter at betale for uddannelsen af unge mennesker, og at disse efter gennemført uddannelse indtager priviligerede stillinger i samfundet. Helt naturligt kan dette ikke opleves som vejen til et bedre samfund, hvor forskellen mellem legemligt og intellektuelt arbejde er ophævet.

Et enkelt men ganske vist meget vigtig skridt på vejen mod de idealer, som Israel fremstiller i sit indlæg er ganske givet, at vi bliver i stand til at føre en effektiv politik for det såkaldte lavtlønsområde. Netop de mennesker, der befinder sig i den situation, at være "lavtlønnet" oplever måske med størst bitterhed, at en væsentlig del af deres møjsommelige indtjening via urimelige skatter anvendes til uddannelse af en elite, der i økonomisk hensenede vil blive langt bedre stillet end dem.

Der skal ikke her tages stilling til, hvorledes vi nærmere kan definere den gruppe mennesker, der befinder sig på lavtlønsområdet. Egentlige afgrænsninger er ofte vanskelige at klare statistisk. Dette hindre imidlertid på ingen måde, at gennemføre en debat om hvorledes vi kan tilrettelægge en rationel lavtlønspolitik, det gør det blot sværere at foretage fornuftige skøn over, hvad en sådan politik vil kræve af omkostninger.

I en definition af lavtlønsområdet indgår nødvendigvis elementer. For det første er der tale om, at den løn, som denne gruppe får udbetalt, absolut set er for ringe i forhold til en eller anden standard, som af samfundet som helhed findes minimal. Derimod er

der næppe tale om, at væsentlige dele af den danske arbejdende befolkning befinder sig på et stade, som er vanligt i ulande. Til en vis grad er der antagelig tale om, at egentlige biologisk betingede behov ikke kan dækkes
i et omfang som man ud fra en social-medicinsk betragtning vil finde
optimal (bedst mulig).

For det andet er der tale om, at denne gruppe finder de lønforskelle, der eksisterer i samfundet, urimelige. Lønforskellen fra den lavtlønnede til den højtgagerede topembedsmand eller direktøren i det private erhvervsliv forekommer dem ikke rimelig.

Selv om disse 2 elementer i lavtlønsproblematiken nok hænger snævet sammen, kan der dog være god grund til at forsøge at skille dem ad i fastlæggelsen af en lavtlønspolitik.

Spørgsmålet om lønforskellene har jeg tidliger behandlet i en artikel i Socialist (nr. 1, 1. årgang, 1969): "Et essay om mulighederne for og ønskeligheden af at indføre lige løn for alle".

Lavtlønsproblematikken i snævrere forstand er utallige gange søgt løst gennem overenskomsterne, hvis man da skal tro LO-lederne på deres ord. Moralen må nok siges at være, at på denne måde kan lavtlønsproblematikken ikke løses, eller snarere den kan ikke løses på denne måde alene. Vil derfor overhovedet søge at løse lavtlønsproblematikken bør vi uden videre gå ud fra, at også andre politiske foranstaltninger bør tages i brug. Dette kaldes sædvanligvis, at lovgivningsmagten må anvendes.

Skatterne.

Vi kan stort set anvende 2 systematisk forskellige måder at angribe lavtlønsproblematikken på. Vi kan søge at forhøje den disponiple realindkomst for hele gruppen. Det vil sige hvad der målt i faste priser er til rådighed efter skat og afgifter er betalt. Vi kan endvidere forsøge at formindske gruppens størrelse. Herved kan vi direkte bringe en række mennesker ud af lavtlønsproblematikken og inddirekte håbe på, at lavtlønsproblematikken for resten bliver lettere at have med at
gøre på grund af et formindsket udbud af denne form for arbejdskraft.

Med hensyn til de direkte skatter falder de udspil, der er kommet fra SF, med en stærk forhøjelse af bundgrænsen for de direkte skatter via en bedre ligning og inddragelse af en række samfundskabte værdier under beskatning, godt i tråd med

en rationel lavtlønspolitik.
Dette gælder imidlertid kun de statslige skatter. De kommunale skatter har en kraftig tendens til at tynge mest i de egne af landet, hvor lavtlønsproblemet er mest trykkende. Det ulykkelige samspil mellem et dårligt udviklet erhvervsliv i visse egne af landet og det deraf følgende dårlige beskatningsgrundlag, der medfører høje trækprocenter og de ringe muligheder for en rimelig indtjening, der direkte medfører at lavtlønsproblemet i disse egne af landet er særligt trykkende, er ganske svært at få løst op. I skattemæssig henseende er det svært at se andre løsninger, end at resten af landet må vedkende sig sin solidaritet gennem indførelsen af en enhedsskat for hele landet.
en udligninq inden et Storkøbenhavnsk område skal jeg ganske overlade til landmødedeltagerne og eventuelt andre læsere af dette at slutte. Her skal blot indskydes, at får man først i den ene eller anden form foretaget en udligning inden for det storkøbenhavnske område, vil der her ??? gruppe, at videre udligning politisk vil blive særdeles besværlig. Også inden for vort parti synes den regionale egoisme at være veludviklet. Det forekommer derfor ønskeligt, at vi bliver os vor socialistiske solidaritet bevist og går ind for, at enhedsskatten bliver indført jo før jo hellere, selv om det kommer til at koste indbyggerne i resten af landet nogle flere penge i skatter. Indtil enhedsskatten kan indføres, må vi affinde os med, at der i højere grad end nu gives nogle tilskud til de kommuner i landet, der hårdest er plaget af den ulykkelige kombination af at være lavtlønsområder, uudviklede områder og højskatområder.
Momsen på fødevarer.

Omlægningen af de direkte skatter, så disse fritager de nederste indtægter for en for stor beskatning, kan ledsages af en ret kraftig omlægning af de indirekte skatter. Den vigtigste omlægning her vil være, at friholde en række varer, der spiller en væsentlig større rolle i det lille budget end i det store budet, for moms. Typisk spiller en række fødevarer en væsentlig større procentvis rolle i et lille budget. Hidtil er der fra SF argumenteret for, at det ikke vil være heldigt at fritage enkeltvarer fra moms eller operere med forskellige momssatser for forskellige varer. Dette ville administrativt være uheldigt, har vi fået at vide. Nu er der nok grænser for hvor langt vi skal følge den slags argumenter, men væsentligt i denne forbindelse er, at disse indvendinger i hvert fald kun er sande med meget store modifikationer. Jeg har i konsekvens heraf udarbejdet et forslag om en omlægning af momsen, der skulle

muliggøre en kraftig nedsættelse af momsen på fødevarer. Foreløbig synes inden for folketingsgruppen i hvert fald Gert Petersen at gå ind for disse ideer. Det vil være ønskeligt at landsmødet tager stilling til forslaget, idet det i ret høj grad fremtræder som et brud med den politik, som SF i denne retning har ført i en årrække.

Også på andre områder end momsen på fødevarer synes der at være mulighed for en ret kraftig omlægning af de indirekte skatter til fordel for de lavtlønnede. En del vanetænkning om, at inddirekte skatter nødvendigvis vender den tunge ende nedad, synes her at skulle brydes inden resultater kan opnås. En grundig gennemgang af vort system af afgifter inclusive momsens beregning vil være nødvendig.
Egnsudvikling.

I et katalog over, hvad der kan gøres ved lavtlønsproblematikken, er det endvidere nødvendigt at omtale vor lovgivning om egnsudvikling. Vi har allerede i den eksisterende lovgivning nogle muligheder for at gøre en indsats mod lavtlønsproblematikken igennem egnsudvikling. En stor del af lavtlønsproblematikken kan antagelig henføres til, at der i visse egne af landet simpelthen er et utilstrækkeligt udbud af jobs. Det drejer sig først og fremmest om Nord- og Vestjylland og Lolland-Falster. En kraftig udbygning af erhvervslivet i disse dele af landet vil automatisk medføre en forøget efterspørgsel efter arbejdskraft og dermed givetvis også give bedre muligheder for en højere aflønning af arbejdskraften. Virkningen af egnsudviklingsforanstaltningerne skal nok i høj grad ses i sammenhæng med overenskomstsituationerne. Der vil være mindre arbejdsløshed, hvilket vil gøre det lettere at få sluttet nogle anstændige overenskomster.

Egnsudviklingsproblematikken hænger endvidere snævert sammen med spøgsmålet om uddannelse. I disse områder af landet, hvor erhvervslivet er utilstrækkeligt udbygget, er det naturligvis væsentligt sværere end i resten af landet for de unge at opnå lærepladser. En overflytning af uddannelsen fra mesterlæren til en mere skolemæssig uddannelse kan her være med til at løse problemerne.
Uddannelse.

Den uddannelsesproblematik, som vi tog vort udgangspunkt i, spiller en direkte rolle for løsningen af lavtlønsproblematikken. Lavtlønsområdet er i stor udstrækning sammenfaldende med et område med mangelfuld uddannelse. Vi kan roligt sige, at for hvert menneske, som vi sørger for er ordentligt uddannet, vil vi have skabt muligheder for at afhjælpe lavtlønsproblemet. Kan vi opnå et rimeligt

uddannelsesminimum for hele befolkningen, kan vi også tilsikre, at lavtlønsproblematikken bliver bragt ud af vereden. Ganske vist oplever man rundt omkring i verden, at der opstår grupper med høj eller højere uddannelse, der ikke kan opnå beskæftigelse inden for deres uddannelse, men disse fænomener skyldes i reglen enten en utilstrækkelig planlægning, eller at den almene økonomiske politik i perioder ikke er tilstrækkelig effektiv.

Som et led i lavtlønsproblematikken må uddannelsespolitiken derfor indtage en fremskudt plads.

Selv om vi med tiden skulle kunne opnå et sådant alment uddannelsesniveau, at der ikke fremkomme fornyet tilgang til lavtlønsområdet, er vi stadig i den situation i en lang årrrække, at de der for tiden befinder sig på lavtlønsområdet, skaber tilstrækkeligt med problemer. En formindsket tilgang af nye mennesker til området vil gangske
vist af sig selv formindske presset i denne sektor, men den udvikling vi kan opnå på denne måde, vil næppe være så hurtig, at vi kan slå os til tåls hermed.

For de, der nu befinder sig på lavtlønsområdet kan en del antagelig stadig gøres ved hjælp af omskoling. Mange vil kunne fjernes fra området, såfremt de selv i en fremrykket alder kan lære et fag. Det vil imidlertid være af væsentlig interesse, om vi kan få vore pædagoger til at arbejde med problemerne om ikke blot at foretage en omskoling i faglig henseende, men også eventuelt tilstræbe en forhøjelse af det almene kundskabsniveau for disse mennesker. For mit eget vedkommende står jeg i hvert fald med en vældig stor usikkerhed over for hvor meget der kan opnås ved en omskoling, der alene søges gennemført i faglig retning. Meget synes at tyde på, at det almene kundskabs niveau er fuldt så betydningsfuldt for, hvor stor en markedsværdi et menneske har i det samfund, vi lever i, som den faglige uddannelse. Direkte indgreb i lønnen.

Den tilsyneladende letteste måde at afskaffe lavtlønsproblemet på turde være simpelthen ved lov at bestemme, at intet menneske, der påtager sig betalt arbejde, må aflønnes med mindre en et eller andet bestemt beløb. En sådan fastsættelse af en minimumsløn bliver sædvanligvis håndfast manet i jorden. Argumenterne imod er sædvanligvis, at en sådan minimumsløn vil skabe en stor arbejdsløshed, idet en række jobs simpelthen ikke kan bære denne minimumsløn, samt hyppigt fra fagforeningsside, at en minimumsløn hurtigt vil tendere mod at blive en normalløn, som

vil gøre det sværere for fagforeningerne at foretage nye lønfremstød.

Det første argument er givetvis realistisk. Fastsætter vi en minimumsløn kan vi være sikre på, at en række virksomheder desværre især i de mindre udviklede områder vil forsvinde. Over for argumentationen er det imidlertid nødvendigt at fremhæve, at det set fra et socialistisk synspunkt må være det offentliges pligt at fremskaffe det nødvendige antal arbejdspladser. Der består her et nøje sammenhæng mellem hvilken minimumsløn vi eventuel kan fastsætte og hvilken investeringer vi kan foretage i erhvervslivet. Med en større kapitalintencitet pr. beskæftiget kan vi tillade os at foreskrive en højere minimumsløn.

Griber vi ind med fastsættelse af minimumsløn, må vi erkende, at vi forsøger at arbejde imod "markedskræfterne". Vi må gøre os klart, at det ikke er tilstrækkeligt med ønsketænkning på området. Det hjælper ikke, at vi uden videre foretager indgreb uden at have gennemanalyseret situationen og uden at vi er villige til at tage de økonomiske
konsekvenser af vore indgreb. I den oven for omtalte artikel om mulighederne for ligeløn til alle har jeg søgt at analysere spørgsmålet om, i hvor høj grad vi simpelthen skal affinde os med markedskræfternes frie spil i forbindelse med lønsfastsættelsen. Mine konklusioner falder i ret høj grad sammen med Joakim Israels. De såkaldte markedskræfter er en funktion af det samfund vi lever i. De er ikke stedsevarende uforanderlige love, men de er ikke af denne grund mindre reelle. Søger uden indsigt i dem at foretage indgreb i den økonomiske mekanisme, risikerer vi, at vore indgreb simpelthen bliver fejet til side. Imidlertid er der efter min opfattelse meget der taler for, at vi i den historiske situation, vi befinder os i for tiden, med held kan foretage direkte indgreb i lønfastsættelsen.

En meget væsentlig modifikation må nødvendigvis knyttes til de ovenstående bemærkninger. Vort medlemsskab af EF kan på grund af EF-reglerne om arbejdskraftens og kapitalens frie bevægelighed let gøre ethvert håb om løsning af lavtlønsproblematikken helt illusorisk. Hvor slem EF-truslen er på dette område er det nok for tidligt at udtale os om. En effektiv indsats mod EF-integrationen og i sidste instans om dansk løsrivelse kan muliggøre løsning af problemerne, men på den anden side kan en EF-udvikling, i den retning og med den hastighed, som vi oplever for tiden betyde nat for disse ideer for meget lang tid.